

Ett välbehövligt inlägg som kan fördjupa en ytlig sjukvårdsdebatt

Hur många politiker som har det mod och den insikt som Widar Andersson besitter är svårt att veta, men skall sjukvården ha en chans att återvinna sin forna storhet måste det komma fram sådana inom alla partier, skriver Lars Werkö med anledning av Widar Anderssons debattbok om sjukvården, »Skrik, suckar och sidointriger« (Stockholm: Ekerlids förlag, 2002).

LARS WERKÖ
professor, Stockholm

■ Det förefaller troligt att sjukvården kommer att bli ett hett område för politikerna till årets val. Skärmytslingar mellan socialdemokrater och moderater har redan inletts. I Agenda i TV1 drabbade socialminister Lars Engquist och moderaternas vice ordförande Chris Heister samman, och den 25 mars höll samma Chris Heister och socialdemokraternas partisekreterare Lars Stjernquist torgmöte i Stockholm.

I bägge fallen kom vårdköer, väntetider, vårdgaranti att bli huvudtemat, eller snarare det enda temat, med utnyttjande av exempel från borgerliga Stockholms läns landsting och socialdemokratiska landsting ute i landet som slagträ i debatten. Bägge debatterna visade en generande brist på intresse för de verkliga problemen i sjukvården, och trosvissheten att väntelistor och vårdgarantier på något sätt skulle spegla situationen i sjukvården visar bara att de ledande politikerna inte inser var problemen finns.

Intervjubok med förtjänster

En annan politiker, Widar Andersson, har gett sig in i sjukvårdsdebatten med en bok som är baserad på intervjuer med ett antal befattningshavare/ beslutsfattare inom sjukvården och som han presenterade vid ett frukostmöte med Skattebetalarnas förening nyligen. Han är aktiv socialdemokrat men har dragit sig tillbaka från riksdagen och är numera sysselsatt på kommunal nivå. Han är dessutom bland annat ordförande i Friskolornas förbund, ett uppdrag där han fått praktiska erfarenheter som han utnyttjar när han diskuterar situationen i sjukvården.

Genom det upplägg han har givit sin bok visar han en vilja att sätta sig in i sjukvårdens problem bortom den ytliga debatten om väntelistor, som han helt riktigt karakteriserar som ett trubbigt instrument som används för att få mera resurser.

Widar Andersson har intervjuat personer som arbetar i sjukvården och som ofta har erfarenhet både från offentligt driven sjukvård och från privat. Han har särskilt intresserat sig för Capio och S:t Görans sjukhus (genom intervjuer både med Per Båtelson, VD för Capio, Stanley Brodén, chef för S:t Görans sjukhus samt Kommunals klubbordförande, Kevin Thompson, vid sjukhuset). Även Kenneth Grann, VD för Österlens Närsjukhus AB som ägs av Praktikertjänst och med erfarenheter från dess sjukhus i Simrishamn, intervjuas.

Deras erfarenheter skiljer sig inte så mycket från dem som Bibbi Carlsson, numera VD i Landstingsförbundet, men med erfarenhet både från Capio, från kommunal förvaltning och från landstingssjukhus, ger uttryck för.

Gillar konceptet beställare–utförare

Widar Andersson har särskilt intresserat sig för uppdelningen av beställare och utförare av sjukvård, en uppdelning han gillar, kanske framför allt därför att han kan se hur detta koncept kan utvecklas på ett positivt sätt.

Kort föreslår han att beställarorganisationen måste ha politisk styrning men med politiker som utbildas för ändamålet och verkligen kan representera samhället mer än politiken i detta uppdrag. Utförarorganisationen bör i stället befrias från politisk styrning och överlåtas åt de professionella krafter som i dagens komplexa sjukvård är de enda som kan förstå vad som gäller och se till att den kan leverera den sjukvård som de politiska beställarna är överens om.

Beklagar ytligheten i debatten

Med denna klara inställning beklagar han att den politiska debatten har blivit alldeles för ytlig, alltför präglad av osäkra (eller felaktiga) ideologiska argument från både vänster och höger. Med sin erfarenhet från friskolornas värld har han svårt att acceptera de många överdrifter som den politiska debatten om sjukvårdens

styrning har fått. Han pläderar för mindre ideologisk hetluft och mer av samarbete mellan olika partier för att inte sjukvården även i fortsättningen skall lida av de organisationsförändringar som följt på varje val som ändrat den politiska majoritetens sammansättning.

Patienternas röst måste väga tyngre

Det andra huvudspåret i boken är vikten av att patienten får mera att säga till om. Visserligen anser sig politikerna vara patienternas företrädare, men författaren anser att de är dåliga som sådana. Han pläderar för det som numera kallas »patient empowerment«, patienternas deltagande i besluten, inte bara i fråga om sin egen sjukvård, utan om sjukvården över huvud taget.

Med sin erfarenhet från missbrukarvården anser han att det framför allt är de som gått igenom missbruk och behandling som vet var skon klämmer och vad man bör göra för att garantera en effektiv vård. Han beklagar helt riktigt bristen på patientorganisationer med muskler och lyfter fram Diabetesförbundet som ett exempel på en förening som inte bara administrerar bidrag utan försöker utgöra en verklig hjälp för patienter med diabetes bland annat genom att samarbeta med sjukvården lokalt.

Tyvär är det få som agerar på samma sätt som denna förening, och det är kanske fåfängt att hoppas att en stark rörelse för »patient empowerment« kommer att ta tag i sjukvårdens problem.

Enda hoppet när andra misslyckats

Å andra sidan torde det vara det enda hoppet för en ordentlig genomlysning av de verkliga problemen i sjukvården, när

Det gäller för de professionella organen att se till att det även blir en genomlysning av sjukvårdens inre organisation.

– Bättre kan ni! tycker Lars Werkö om den politiska sjukvårdsdebatten. Bilden visar Chris Heister (m) och Lars Stjernquist (s) i diskussion på Sergels torg i Stockholm.

varken politiker – Widar Andersson undantagen – eller de fackliga organisationerna, som borde ha ett starkt inflytande, har visat intresse för ett konstruktivt samarbete i avsikt att förbättra vården.

Facken har tyvärr visat sig oförmögna att samarbeta, och huvudorganisationerna Saco (läkare och högre tjänstemän), TCO (sjuksköterskor, sjukgymnaster, biomedicinska analytiker och därmed jämförlig vårdpersonal) och LO/Kommunalarbetarförbundet (undersköterskor, annan personal) ser bara till sina egna fördelar, inte sällan i konkurrens eller kamp med varandra.

Svårigheterna att ge vård på lika villkor

Med Socialstyrelsens generaldirektör Kerstin Wigzell samtalar han om de svårigheter som finns att åstadkomma lika betingelser för sjukvård över hela landet. För henne är det självklart att »Den nationella politikens styrning bör därför vara så utformad att lagar och tillsyn inte påverkas av olika ägarförhållanden. Högt säkerhet och kvalitet samt prioritering av patienterna med de största behoven bör alltid gälla« (sidorna 121-2), samtidigt som »om vi från Socialstyrelsen tolkade lagen som att villkoren verkligen ska vara helt lika i alla landsting så minskar utrymmet dramatiskt för regionala sjukvårdspolitiska prioriteringar«.

Hon konstaterar vidare att »Landstingens roll som dominerande producenter och beslutsfattare inom vården och den landstingskommunala självstyrelsen är kanske inte i längden förenlig med vare sig hälso- och sjukvårdslagen eller människors uppfattning om vad 'lika villkor' betyder?« (sidorna 31-32).

För få läkare och sjuksköterskor

Det är en mycket insiktsfull bok Widar Andersson har skrivit, och man kan endast beklaga att han talat med så få läkare eller sjuksköterskor. De han å andra sidan talat med har lämnat exempel på

vad som kan åstadkommas av en eldsjäl, i detta fall Claes Hultling med Spinalis.

Det hade varit värdefullt om han också intervjuat representanter från den »vanliga« sjukvården inom internmedicin eller akutkirurgi, vilket kunde ha lett till en närmare analys av problemen med akutsjukhusens inre organisation. Han konstaterar visserligen, tillsammans med flera av dem som han intervjuat, att den bolagisering som förekommit har lett till bättre beslutsång och mindre krångel i den dagliga sjukvården, men han drar inte slutsatsen att det behövs en ordentlig omorganisation även av den inre organisationen. Det är i stället en av dem som kommenterar hans manuskript som framhåller nödvändigheten av att se över strukturen både på de stora sjukhusen och i den öppna vården.

Köper inte Engquists argument

Widar Andersson är visserligen aktiv socialdemokrat, men det betyder inte att han köper de argument som både Lars Isaksson och Lars Engquist använder när de målar upp privatverksamhetens farligheter. Hur många politiker som har det mod och den insikt som Widar Andersson besitter är svårt att veta, men skall sjukvården ha en chans att återvinna sin forna storhet måste det komma fram sådana inom alla partier. Det bästa för sjukvården är utan tvivel om de ideologiska motsättningarna kunde tonas ned och ansvaret för sjukvården anförtroddes åt för ändamålet väl utbildade politiker av alla kulörer, tjänstemän, läkare och sjuksköterskor.

Tio scener för sjukvårdens utveckling

Han avslutar boken med att beskriva tio scener som han anser bör ligga till grund för diskussionen om »sjukvårdsdramats fortsatta förlopp«. De flesta av dem utgör underlag till politiskt sprängstoff och bör läsas i sin helhet av alla intresserade.

Om endast några av de problem som

FOTO: PRESENS BILD

berörs i dessa inte bara blev föremål för diskussion utan för en seriös utredning av individer som inte har något revir eller någon prestige att försvara, skulle jag bli betydligt mer optimistisk om den svenska sjukvårdens framtid än när jag hör på den politiska debatt som nu förs och som mycket väl kan karakteriseras av namnet på Widar Anderssons bok: »Skrik, suckar och sidointriger«.

Kommentarerna värdefulla

Widar Andersson har låtit några av de intervjuade granska manuskriptet och bifogar några kommentarer, som ytterligare förhöjer bokens värde. Anki Martens, sjuksköterska till professionen, aktiv socialdemokrat och VD i Riksbyggens Service AB som arbetar med äldre-vård, säger bland annat:

»Oavsett vilka av vårdens hot och möjligheter, brister och förtjänster som diskuteras så återkommer man ständigt till det politiska systemet och dess sätt att styra kvalitet och ekonomi. Jag anser också att vi väsentligt måste reformera den politiska organisationen och starkt ifrågasätta den roll politikern spelar. Även i landsting med utvecklade beställarroller samt särskilda professionella producentstyrelser anser jag att likheterna med de gamla anslagssystemen är fler än skillnaderna. Politikern måste bli bättre på att tänka visionärt och arbeta målstyrt i stället för att ägna så mycket tid till operativa frågor.«

Glöm inte sjukvårdens inre organisation

Hela den debatt som den politiska sfären kommer att ägna sig åt kommer tydligen att fokuseras på de frågor som gäller styrningen uppifrån med ett starkt inslag av ekonomi. Det gäller då för de professionella organen att se till att det även blir en genomlysning av sjukvårdens inre organisation, frågor om bemanning, arbetsmiljö, samarbete mellan och inom professionerna och vad som kan göras i det dagliga arbetet.

Någon av Widar Anderssons intervjupersoner har visat att det går att ändra de inre rutinerna på ett sätt som ökar tillfredsställelsen för både personal och patienter samtidigt som resurserna tas bättre till vara. Detta är emellertid bara en droppe i havet och det måste finnas mycket mera att göra, inte minst genom att bryta ned många av de artificiella hierarkiska organisationer som har åstadkommit med många välmenande men insiktslösa riksdagsbeslut. •

Fler inlägg i ämnet välkomnas!

red